

**Alla Lysenko**, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)  
*Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine*

### **Assessment of the Tax Burden on the Agricultural Enterprise: a Practical Aspect**

The purpose of this study is to assess the level of tax burden on a business entity using the basic methodology and its adjustment, taking into account the practical aspects of the activity of a particular agricultural enterprise.

In the article, based on the adjustment of the basic methodology for estimating the level of tax burden on the entity, taking into account the practical aspects of the activity of the JSK them. Frunze of Alexandria district of Kirovograd region in 2012-2016, the level of tax burden on an agricultural enterprise is researched. It is proved that the peculiarities of the activity of the individual economic entity influence the formation and dynamics of changes in the tax burden factors and are important for the development of fair approaches in the taxation of agricultural producers.

The assessment of the tax burden at the microeconomic level provides an opportunity to substantiate the important interrelations between the indicators of economic activity and the amount of tax payments, to identify trends in the development of individual industries or activities within certain economic entities. The adjusted method of calculating tax burden indicators, taking into account sector specifics and specifics of the operation of the enterprise, is based on the use of a system of important economic indicators, reflected in its financial, statistical and tax reporting. Further studies of the above-mentioned problem should be conducted in the direction of in-depth study of causal relationships between the level of tax burden as a productive indicator and a set of factors that form it, based on the construction and use of deterministic and stochastic factor models

**level of tax burden, tax payments, agricultural enterprise, agricultural land area, VAT, single tax**

*Одержано (Received) 11.12.2017*

*Прорецензовано (Reviewed) 14.12.2017*

*Прийнято до друку (Approved) 15.12.2017*

**УДК 336.22:303.01**

**О.А. Магопєць**, доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна*

### **Визначення сутності поняття «податок» з урахуванням його змістовних характеристик**

Стаття присвячена дослідженню еволюції наукових підходів щодо розуміння й сприйняття терміну «податок» («податки») на різних стадіях розвитку економічних систем. Узагальнено підходи до визначення сутності поняття «податок» в сучасних наукових джерелах. З'ясовано змістовні характеристики поняття «податок» та обґрунтовано доцільність їх врахування під час визначення сутності означеного поняття. Запропоновано авторське трактування поняття «податок», в основі якого лежить його сприйняття й розуміння як філософської, фінансово-економічної, соціально-економічної та правової категорії

**податок, оподаткування, податкові відносини, держава, доходи, видатки, бюджет, валовий продукт**

**Е.А. Магопєць**, доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна*

### **Определение сущности понятия «налог» с учетом его содержательных характеристик**

Статья посвящена исследованию эволюции научных подходов к пониманию и восприятию термина «налог» («налоги») на разных стадиях развития экономических систем. Обобщены подходы к определению сущности понятия «налог» в современных научных источниках. Выявлены содержательные характеристики понятия «налог» и обоснована целесообразность их учета при определении сущности указанного понятия. Предложено авторское определение понятия «налог», в основе которого лежит его восприятие и понимание как философской, финансово-экономической, социально-экономической и правовой категории

**налог, налогообложение, налоговые отношения, государство, доходы, расходы, бюджет, валовый продукт**

© О.А. Магопєць, 2017

**Постановка проблеми.** Податки виступають основним джерелом життєзабезпечення держави, базисом її економічного зростання, являючись при цьому найважливішим інструментом регулювання й розвитку національної економіки. Проте, його використання на сьогодні не є достатньо ефективним, не тільки через невиваженість фіскальної політики, часті зміни податкового законодавства та недалекоглядність податкових реформ, а й через відсутність концептуального наукового підґрунтя у сприйнятті й розумінні ключової категорії у системі податкових відносин – терміну «податок». Все це обумовлює необхідність проведення комплексних досліджень еволюції наукових поглядів щодо розуміння сутності поняття «податок/податки», а також розкриття й урахування їх змістовних ознак і характеристик, оскільки вирішення й узгодження проблемних питань на глибинному теоретичному рівні є запорукою з'ясування причин нинішніх деформацій системи оподаткування та визначення дієвих засобів щодо їх усунення й недопущення у майбутньому.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Серед закордонних науковців, у працях яких висвітлюються питання розвитку науки про податки й які заклали теоретичний фундамент доктрини оподаткування, слід відзначити Дж. Кейнса [13], Ф. Кене [14], К. Маркса [20], А. Сміта [38] та ін. Теоретичні й практичні дослідження сутності податків, їх еволюції здійснюються в роботах багатьох вітчизняних науковців, серед яких В. Андрущенко [1, 2], Ю. Іванов [12], А. Крисоватий [12], П. Лайко [15], Я. Лебедзевич [16], І. Лютий [18], В. Мельник [22], П. Мельник [29], С. Онисько [27], О. Тимченко [30], В. Синчак [37], Н. Ткаченко [41; 42] та інших авторів. Проте, слід зазначити, що у сучасних наукових джерелах, незважаючи на їх значну чисельність, недостатньо повно висвітлена сутність поняття «податок», виходячи із розгляду та урахування змістовних ознак та характеристик досліджуваної категорії.

**Постановка завдання.** Завданням даної статті є дослідження еволюції й розвитку наукових підходів щодо розуміння й сприйняття терміну «податок/податки» та визначення сутності поняття «податок» на основі з'ясування його змістовних ознак і характеристик.

**Виклад основного матеріалу.** Податки безпосередньо пов'язані з інститутом державності та супроводжують всю історію людської цивілізації, а їх розвиток та існування розпочинаються з виникнення держави, якій для виконання своїх функцій необхідні відповідні кошти [37, с. 17]. Реалізація завдань управлінського, оборонного та соціально-економічного впливу на процеси розвитку суспільства визначають необхідність формування фінансової основи діяльності державного апарату. Економічно виражене існування держави, за висловом К. Маркса [20, с. 308], втілене в податках, проявляється в систематичному обов'язковому вилученні частини створеної в суспільстві вартості для виконання державою своїх функцій. Аналогічної думки дотримується й В. П. Вишневський, зазначаючи, що «податки виникли одночасно з державою і є її невід'ємною частиною, забезпечуючи фінансову основу діяльності органів влади за рахунок перерозподілу частини національного доходу» [8, с. 10]. Об'єктивну необхідність існування податків, як джерела коштів, що використовуються державою для виконання властивих їй функцій, визначав видатний російський економіст М. І. Тургенєв, який писав: «Люди, соединившись в общество и вручив правительству власть верховную, вручили ему вместе с ним и право требовать налогов... Требовать уничтожения налогов, значило бы требовать уничтожения самого общества. Государство, или, точнее сказать, правительство ничего не может делать для граждан, если граждане ничего не делают для государства» [43, с. 12].

Багатотисячолітня історія розвитку інституту державності підтверджує, що на різних етапах його становлення знаходили застосування різноманітні види податків: на майно, землю, рабів, худобу, спадщину, прибуток тощо. Всі вони відрізнялися за об'єктом

оподаткування, способами справляння, порядком і строкам сплати та іншими ознаками. Проте, кожному з них властиві спільні риси, які незважаючи на явні зовнішні відмінності, дозволяють об'єднати їх спільним поняттям «податок». З розвитком державотворення розвивалися і формувалися податки та податкові системи, які відповідали тогочасним особливостям історичного періоду. Відтак, сприйняття, розуміння й тлумачення податків трансформувалися під впливом суспільного розвитку, проте незмінним залишався причинно-наслідковий взаємозв'язок інституту державності й податків. Податки – невід'ємний атрибут функціонування держави: немає держави, немає і податків, і навпаки немає держави без податків [19, с. 111]. Глибинний зміст поняття «податок» розкривається через його сприйняття як засобу фінансового забезпечення діяльності держави й полягає в необхідності вилучення частини індивідуальних доходів на користь держави для формування її централізованого фонду грошових коштів (бюджету).

Розвиток руміння сутності податку, як важливої економічної категорії суспільних відносин, відбувається в античний період – VI ст. до н.е., кінець V ст. н.е., в епоху стародавньої Греції та Риму і пов'язаний з формуванням податкових систем, в основу яких було покладено майнове та поголовне оподаткування [22, с. 42-43], яке здійснювалось на основі оцінки майна та перепису [42, с. 6], що забезпечувало фінансування витрат здебільшого на утримання армії, спорудження укріплень навколо міст-держав, будівництво храмів й доріг. Однак тогочасні форми сплати податків мали далеко не цивілізований характер: жертвопринесення, військові трофеї, данина, побори, рабство тощо, а сам процес оподаткування носив нестійкий, стихійний, тимчасовий характер. Фіксуючи наявність механізму акумуляції державних доходів, античні філософи (Ксенофонт і Аристотель) не проводили теоретичне конструювання податків, проте пропонували урізноманітнити джерела доходів держави не обмежуючи їх лише гнобленням переможених народів [25, с. 7].

Деякі питання усвідомлення податків та податкових відносин отримали розвиток у філософських творах середньовічних філософів. Фома Аквінський (1225–1274 рр.) у книзі «Загальна теологія» вперше торкнувся питання фінансової моральності податків й зробив спроби обґрунтувати право короля на їх встановлення і справляння, вважаючи їх дозволеною формою пограбування й закликаючи вводити податки для покриття надзвичайних державних витрат [25, с. 7].

Поступовий розвиток технічного прогресу в XV-XVI ст. нової ери сприяв й розвитку наукових поглядів щодо сприйняття податків як джерела доходів держави й необхідності управління оподаткуванням, що пов'язано зі школами меркантилістів (Т. Гоббс, В. Петті, Д. Локк) та фізіократів (Ф. Кене, А. Тюрго, О. Мірабо та ін.). Вперше були поставлені питання відносно необхідності ведення державного фінансового і бюджетного господарства, визначення державних доходів і витрат, перетворення податків з тимчасового в постійне джерело доходів держави [19, с. 112].

У 1642 р. відомий англійський філософ Т. Гоббс (1588–1679) писав, що правитель має «абсолютне право» обкладати підданих податками. У тогочасних трактатах наголошувалося на необхідності створення особливих податкових органів, які б діяли постійно, забезпечуючи державну казну своєчасними податковими надходженнями [33, с. 34].

Отримали осмислення і обґрунтування питання взаємозв'язку податків з економічними процесами, вибору сприятливих з точки зору економіки та платника податків об'єктів оподаткування, перекладання податків, управління податками і оподаткуванням.

В. Петті у книзі «Трактат про податки та збори» описує податкові відносини більш комплексно, з урахуванням тенденцій витрачання державних коштів й критично оцінює практику «переносу» податків від суб'єктів господарювання до людей

(споживачів), які безпосередньо не виробляють матеріальних цінностей [21, с. 66].

Представники школи фізіократів основну увагу зосереджували на «справедливості оподаткування», стверджуючи, що справжній дохід може давати лише земля, а інші сфери господарства (мануфактура й торгівля) нових економічних цінностей не створюють, відтак було зроблено висновок про допустимість винятково поземельного оподаткування. На цій основі виникла відома концепція «єдиного податку» [3, с. 221].

Суттєвий внесок у розвиток теорії податків та оподаткування здійснив Ф. Кене, який за допомогою економічної таблиці висвітлив механізм формування доходів і витрат у різних класах суспільства: виробників (фермери, сільськогосподарські робітники), безплідних (промисловці, торговці, робітники) і землевласників. Виокремивши джерела формування доходів різних класів, з яких можуть формуватися і державні доходи через механізм сплати податків, Ф. Кене дійшов висновку, що доходи продуктивного класу мають спрямовуватися до фондів споживання та обміну, звільняючись від оподаткування [14, с. 220-223].

Ф. Кене не відкидав також й ідеї оподаткування продуктивного класу, але лише за умови, що цей клас досягне певного рівня багатства, тобто йдеться про своєрідні податкові пільги для окремої сфери національного господарства. Крім того, Ф. Кене вказував на проблему «зайвих чиновників», що займаються збиранням податків, зазначаючи наступне «... всі ці люди, оплачувані нацією, не виробляють для держави своєю працею жодного багатства, так що витрати і самі люди являють собою чисту втрату для королівства» [14, с. 238].

З розширенням кола функцій держави стає дедалі зрозумілішою необхідність податків як надійного джерела ресурсів для виконання цих функцій [39, с. 55]. Як зазначає Я. В. Лебедзевич, з XV ст. до останньої чверті XVIII ст. теорії походження податків пройшли еволюцію від заперечення податків як звичайних доходів держави до сприйняття їх у такій ролі [16, с. 94].

Класичне розуміння податків та оподаткування було представлено А. Смітом (1723-1790 рр.) у праці «Дослідження про природу та причини багатства народів» (1776). Він визначив податки як більш-менш впорядковане й систематичне вилучення частини доходів суб'єктів господарювання, а також висунув і обґрунтував основні принципи оподаткування [38, с. 506]. В продовження започаткованих А. Смітом досліджень, Д. Рікардо (1772–1823) у праці «Начала політичної економії та податкового обкладання» (1817) висунув нові ідеї про податки і оподаткування, чітко сформулювавши одне з головних завдань податкової політики держави – вона має сприяти нагромадженню та розширенню виробництва [47].

А. Сміт і його послідовники започаткували системне формування науки про податки і оподаткування, внесли значний вклад у визначення місця і ролі податків, як невід'ємних елементів процесів відтворення та життєзабезпечення держави, чинників економічного зростання, які вимагають відповідних механізмів їх функціонування в суспільстві, проте безпосереднього визначення поняття «податок» у їхніх працях немає. Однак на основі здійснюваного ними аналізу податків та оподаткування можна сформулювати такі характеристики податків, як взаємозв'язок з державою, плата за послуги, які надає держава під час виконання своїх функцій, та примусовий характер вилучення податків.

Більш-менш чітке визначення поняття «податок» починає формуватися на початку XIX століття, в силу того, що виникає практична необхідність розмежування податків від інших, подібних до них за деякими характеристиками платежів. Так, до основних ознак податків, які відрізняли їх від інших платежів державі, відносили:

1) односторонній характер платежа, відсутність певного зворотнього руху послуг і товарів;

2) економічний характер платежа, під яким передбачається фактичний грошовий або натуральний платіж, оскільки економічний характер протиставляється особистому (внесок власною працею, службою);

3) платіж має бути здійснений державі або суспільним групам (земствам, містам);

4) платіж призначається для задоволення необхідних потреб і пов'язаних з ними затрат, тобто фінансування державних витрат [17].

Таким чином, розвиток цивілізації, зміна певних суспільно-економічних формацій, змінювали як наукове розуміння сутності, місця і ролі податків, так і форми їх справляння, стаючи більш прийнятними для економіки і платників податків. Податки стають важливим джерелом формування бюджету держави та фінансування витрат, пов'язаних з утриманням державного апарату, розвитком освіти, науки, а також регулюванням суспільної та господарської діяльності, а оподаткування набуває більш впорядкованого, стійкого характеру.

Слід зазначити, що в сучасній економічній літературі існують різні думки вчених щодо визначення сутності податків (табл. 1).

Таблиця 1 – Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «податок» («податки») в сучасних наукових дослідженнях

Автор	Визначення
1	2
Андрущенко В. Л. [1, с. 33]	Податки – демократичні за процедурою встановлення, але примусові за формою стягнення платежі індивідів і корпорацій, призначені для трансферту фінансових ресурсів з приватного сектора в державний з метою фінансування суспільних, загальнонаціональних, урядових потреб способом, альтернативним емісії та позикам.
Барулин С. В. [26, с. 6]	Податок – це специфічна, ірраціональна і монопольна ціна послуг держави, що пов'язані з виконанням нею своїх функцій.
Болдирев Б. Г. [45, с. 77]	Податки – специфічна форма виробничих відносин. Специфічна форма виробничих відносин податків формує їх суспільний зміст. Суспільний зміст податків дає можливість пізнання їх глибинної сутності, дозволяє розкрити внутрішній зміст і еволюцію, важливі ознаки і особливості.
Бродський Г. М. [4, с. 46]	Податок – це грошові (майнові) відносини, що опосередковують односторонній рух вартості від платника до держави у встановлених розмірах, у визначені строки та у певному порядку.
Бризгалін А. В. [5, с. 47]	Податок – пряме вилучення державою певної частини валового суспільного продукту на свою користь для формування централізованих фінансових ресурсів (бюджету).
Буряковський В. В. [6, с. 4]	Податки – встановлені вищим органом законодавчої влади обов'язкові платежі, що сплачують фізичні та юридичні особи в бюджет у розмірах і в терміни, передбачені законом.
Вінницький Д. В. [7, с. 43]	Податок – встановлена законно сформованим представницьким органом форма обмеження конституційного права власності або іншого законного володіння, шляхом відчуження частини матеріальних благ, що належать приватним особам, на користь фіску, в грошовій формі, в беззворотньому, безоплатному та обов'язковому порядку, зумовлена необхідністю вирішення суспільних завдань, оснований на принципах загальності, рівності та співмірності.
Демчук Н. Н. [9, с. 8]	Податки – специфічна форма економічних відносин держави з суб'єктами господарювання, різними групами населення й фактично кожним членом суспільства.
Дем'яненко М. Я. [46, с. 179]	Одним із головних критеріїв при формуванні поняття податків є те, що вони сплачуються у порядку суспільного примусу і надходять до суспільного інституту, який володіє ознаками держави.
Заяц М. Є. [10, с. 37]	Податки – обов'язкові платежі юридичних і фізичних осіб в бюджет, які встановлює та примусово стягує держава у формі перерозподілу частини суспільного продукту.

Продовження табл. 1

1	2
Іванов Ю. Б. [12, с. 24]	Податки – обов’язкові платежі, які законодавчо встановлює держава, сплачують юридичні та фізичні особи в процесі розподілу і перерозподілу частини вартості ВВП й акумулюють у централізованих грошових фондах для фінансового забезпечення виконання державою функцій.
Ігоніна Л. Л. [11, с. 325]	Податок – обов’язковий та індивідуальний платіж, який стягують з організацій і фізичних осіб у формі відчуження грошових засобів з метою фінансового забезпечення діяльності держави та муніципальних утворень.
Лайко П. А. [15, с. 33]	Податки – система економічних взаємовідносин держави з платниками податків у процесі перерозподілу частини ВВП шляхом стягнення певних коштів за встановленими державою правилами, з метою задоволення суспільних потреб.
Леоненко М. П. [40, с. 454]	Податки – обов’язкові внески платників до бюджету та позабюджетних фондів, розміри і терміни сплати яких регламентує податкове законодавство.
Лютий І. О. [18, с. 22]	Податки – частина вартості внутрішнього продукту, що вилучається державою у формі загальнообов’язкових, безеквівалентних, односторонньо встановлених нею платежів юридичних і фізичних осіб до бюджету з метою фінансового забезпечення виконання державою своїх функцій та вирішення соціально-економічних завдань.
Майбуров І. А. [24, с. 12]	Економічна сутність податків розкривається шляхом прямого вилучення державою частини валового продукту на свою користь для формування її централізованих фінансових ресурсів (бюджету), тобто виступає як засіб забезпечення витрат держави. Соціально-економічна сутність податків полягає у перерозподілі державою певної частини валового продукту, достатньої для забезпечення всебічного розвитку людини, суспільства, економіки.
Мельник П. В. [29, с. 14]	Податок – це нецільовий, безоплатний (нееквівалентний), неповоротний обов’язковий платіж державі.
Онисько С. М. [27, с. 9]	Податок – це обов’язковий платіж, який стягується до бюджетів усіх рівнів з фізичних та юридичних осіб у безспірному порядку.
Пансков В. Г. [28, с. 119]	Податок – обов’язковий, індивідуально безоплатний, відносно регулярний і законодавчо встановлений державою платіж, що сплачується організаціями і фізичними особами з метою фінансового забезпечення діяльності держави і (або) муніципальних утворень.
Прокопенко Н. С. [32, с. 34]	Податки – обов’язковий платіж до бюджету відповідного рівня або до позабюджетного фонду, здійснюваний платником у порядку та на умовах, визначених законодавчими актами.
Пушкарьова В. М. [34, с. 33]	Податки – обов’язкові, безоплатні та безповоротні платежі суб’єктів господарювання і населення органам державного управління.
Романовський М. В. [35, с. 11]	Податки – імперативні грошові відносини без надання суб’єкту податку будь-якого еквівалента, в процесі яких формується бюджетний фонд.
Рукіна С. М. [36, с. 26]	Податок – обов’язковий, індивідуальний і безоплатний платіж до державного або місцевих бюджетів, який справляють у законодавчо встановленому порядку з юридичних та фізичних осіб.
Синчак В. П. [37, с. 29]	Податок – обов’язковий платіж державі, який сплачується платниками та податковими агентами до відповідних бюджетів, або стягується уповноваженими державними органами відповідно до законодавства для фінансування видатків держави на безеквівалентній основі.
Тимченко О. М. [30, с. 30]	Податок – обов’язковий, регулярний платіж до бюджету без відповідного цільового призначення.
Ткаченко Н. М. [41, с. 848]	Податки є формою фінансових відносин між державою і членами суспільства з метою створення загальнодержавного централізованого фонду грошових ресурсів, необхідних для здійснення державою її функцій.
Федосов В. М. [44, с. 70]	Податки – специфічна форма, підсистема виробничих відносин, відносин економічного базису. Вони виражають частину відносин, що виникають на стадії розподілу в процесі розширеного відтворення, мають вторинний, похідний, перерозподільчий характер.

## Продовження табл. 1

1	2
Хімичева Н. І. [49, с. 225]	Податки – обов’язкові і за юридичною формою індивідуально безоплатні платежі юридичних і фізичних осіб, встановлені органами державної влади для зарахування в державну бюджетну систему (або у певних випадках – позабюджетні цільові фонди) з визначенням їх розмірів і строків сплати.
Худяков А. І. [50, с. 46]	Податок – складне, багатогранне явище, що одночасно є матеріальною, економічною та юридичною категорією. З матеріальної точки зору, податок – певна грошова сума, яка підлягає передачі платником податку до держави. З економічної точки зору, податок – це грошові відносини, що опосередковують рух вартості від платника до держави. З правової точки зору, податок – це державне встановлення, що породжує обов’язок особи з передачі певної суми грошових коштів до держави
Черник Д. Г. [23, с. 52]	Податок – вилучення державою на свою користь певної частини валового внутрішнього продукту у вигляді обов’язкового внеску.

*Джерело: узагальнено та систематизовано автором.*

Здебільшого у наведених підходах щодо визначення сутності податків (це далеко не вичерпний перелік визначень, що зустрічаються у сучасній літературі), останні характеризуються як платежі, яким притаманні наступні ознаки: обов’язковість сплати, індивідуальна безоплатність, безповоротність, регулярність, примусовість, законність, які по-суті є частиною валового внутрішнього продукту, що вилучаються державою для забезпечення виконання покладених на неї функцій.

Узагальнення наукових підходів щодо визначення сутності поняття «податок» дозволяє класифікувати їх за характеристикою з точки зору філософського, фінансово-економічного, соціально-економічного (суспільного) та правового змісту (рис. 1).



Рисунок 1 – Класифікація змістовних характеристик поняття «податок»

*Джерело: розроблено автором.*

Філософські підходи щодо трактування сутності податків ґрунтуються на їх характеристиці як добровільного платежу на благо суспільства, на покриття соціальних потреб держави. У цьому контексті деякі науковці підкреслюють добровільність та свідомість сплати суб’єктами господарювання зобов’язань за податками для забезпечення потреб державного бюджету [48, с. 385]. Трактування сутності податків з позиції їх фінансово-економічного змісту обґрунтовує необхідність вилучення частки валового внутрішнього продукту (усуспільнення певної частки індивідуальних доходів) на користь держави для формування централізованого фонду грошових ресурсів (бюджету). Соціально-економічний зміст податків розкривається через взаємовідносини держави з різними соціальними суб’єктами з приводу перерозподілу

частки валового внутрішнього продукту між ними. Правову природу податку в повній мірі характеризує його визначення наведене у Податковому кодексі України (далі – ПКУ), згідно з яким під податком розуміється обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [31].

Враховуючи вище викладене, слід наголосити на тому, що поняття «податок» є багатогранною категорією (деякі автори зазначають, що податок – це гетерогенний феномен із різними, навіть несумісними, властивостями [1, с. 34]), при визначенні сутності якої слід виходити з наведених вище ознак та характеристик. Отже, згідно авторського розуміння сутності досліджуваної категорії, податок – це обов'язковий, безумовний, індивідуально безоплатний, регулярний та законодавчо визначений платіж, який сплачується фізичними і юридичними особами до бюджету відповідного рівня з метою фінансового забезпечення діяльності держави (регіонів) й задоволення суспільних потреб.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Для дослідження будь-яких сучасних проблем оподаткування необхідно, насамперед, вирішити питання щодо передумов виникнення податків, їх сутнісного сприйняття і розуміння та еволюційного розвитку. Враховуючи багатовікову історію розвитку податків можна говорити про те, що «податок» - це:

– категорія, яка опосередковує процес усупільнення необхідної для суспільства частини індивідуальних доходів, обумовлена рівнем розвитку економічних відносин, демократичного суспільства та ступенем впливу держави на економіку;

– невід'ємна складова існування держави, розвиток й зміна форм устрою якої завжди спричиняють зміну податкової системи, відображаючи при цьому всі переваги й недоліки конкретної системи державного устрою та управління;

– категорія, сприйняття й розуміння сутності якої необхідно здійснювати через призму змістовних характеристик її філософського, фінансово-економічного, соціально-економічного (суспільного) та правового прояву.

Сутнісні властивості податку виражаються його функціями, які характеризують відносини, що формуються в сфері оподаткування. Враховуючи складність і динамічність таких відносин, потребують комплексного дослідження питання визначення складу та змісту функцій податків з урахуванням сутнісної характеристики поняття «податок» та способів вираження специфічних властивостей податків в контексті пріоритетів економічного розвитку держави та євроінтеграційних процесів, що визначає необхідність проведення подальших досліджень саме у даному напрямі.

## Список літератури

1. Андрущенко В. Л. Податкові системи зарубіжних країн : навч. посіб. [Текст] / В. Л. Андрущенко, О. Д. Данілов. – К. : Комп'ютер прес, 2004. – 300 с.
2. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) [Текст] / В. Л. Андрущенко. – Львів : Каменяр, 2000. – 303 с.
3. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі [Текст] / М. Блауг; пер. з англ. І. Дзюб. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 670 с.
4. Бродский Г. М. Право и экономика налогообложения [Текст] / Г. М. Бродский. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. – 404 с.
5. Брызгалин А. В. Налоги и налоговое право: учебное пособие [Текст] / [Под ред. А. В. Брызгалина]. – М. : «Аналитика-Пресс», 1998. – 608 с.
6. Буряковский В. В. Податки : навч. посіб. [Текст] / В. В. Буряковский. – Дніпропетровськ : Пороги, 1998. – 611 с.
7. Винницкий Д. В. Налоги и сборы: понятие, юридические признаки, генезис [Текст] / Д. В. Винницкий. – М. : Норма, 2002. – 144 с.
8. Вишневский В. П. Налогообложение: теории, проблемы, решения [Текст] / В. П. Вишневский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишневская; [Под общ. ред. В. П. Вишневского]. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.



9. Демчук Н. Н. Налоги: функция, структура, пути совершенствования [Текст] / Н. Н. Демчук // Налоговый вестник. – 1999. – №4. – С.7–9.
10. Заяц Н. Е. Теория налогов: учебник [Текст] / Н. Е. Заяц. – Мн. : БГЭУ, 2002. – 220 с.
11. Игонина Л. Л. Муниципальные финансы: учеб. пособие [Текст] / Л. Л. Игонина. – М. : Экономистъ, 2003. – 330 с.
12. Иванов Ю. Б. Податкова система: підручник [Текст] / Ю. Б. Иванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – К. : Атіка, 2006. – 920 с.
13. Кейнс Д. М. Общая теория занятости, процента и денег [Текст] / Д. М. Кейнс, пер. с англ. Н. Н. Любимов; Ассоц. российских вузов. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
14. Кенэ Ф. Физиократы. Избранные экономические произведения: пер. с фр., англ. и нем. [Текст] / Ф. Кенэ и др.; предисл. П. Н. Клюкина. – М. : Эксмо, 2008. – 1199 с.
15. Лайко П. А. Непряме оподаткування сільськогосподарських товаровиробників : монографія [Текст] / П. А. Лайко, С. О. Осадчий. – К. : ННЦ ІАЕ УААН, 2005. – 186 с.
16. Лебедзевич Я. В. Теорії походження податків [Текст] / Я. В. Лебедзевич // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2006. – № 3(6). – С. 88–99.
17. Лыкова Л. М. Налоговая система России [Текст] / Л. Н. Лыкова. – М. : Наука, 2005. – 444 с.
18. Лютий І. О. Податки на споживання в економіці України [Текст] / І. О. Лютий, А. Б. Дрига, М. О. Петренко. – К. : Знання, 2005. – 335 с.
19. Магопєць О. А. Розвиток процесів управління оподаткуванням в системі державного управління [Текст] / О. А. Магопєць, А. В. Босенко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: [зб. нак. пр.] – Кіровоград : КНТУ. – 2016. – Вип. 29. – С. 110–119.
20. Маркс К. Сочинения. [Текст] / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1955. – Т. 8. – 615 с.
21. Марченко М. Н. Сравнительное правоведение. Общая часть: Учебник. [Текст] / М. Н. Марченко. – М. : Зеркало, 2001. – 560 с.
22. Мельник В. М. Генеза теорій податків [Текст] / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2004. – №8. – С. 42–43.
23. Налоги : учеб. пособие для вузов [Текст] / Д. Г. Черник, М. Ю. Алексеев, О. Н. Болабонова и др. [Под ред. Д. Г. Черника]. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 652 с.
24. Налоги и налогообложение: учеб. пособие [Текст] / [Под ред. И. А. Майбурова]. 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 558 с.
25. Налоговый менеджмент. Учебник [Текст] / [Под ред. А. Г. Поршнева]. – М. : ИНФРА – М, 2003. – 442 с.
26. Налоговый менеджмент: учебник [Текст] / С. В. Барулин, Е. А. Ермакова, В. В. Степаненко. – М. : Дашков и К., 2015. – 331 с.
27. Онисько С. М. Податкова система: підручник [Текст] / С. М. Онисько, І. М. Тофан, О. В. Грицина. – Львів : Новий світ-2000, 2004. – 310 с.
28. Пансков В. Г. Налоги и налогообложение в Российской Федерации: учебник для вузов [Текст] / В. Г. Пансков – 7-е изд., доп. и перераб. – М. : МЦФЭР, 2006. – 592 с.
29. Податкова політика України : навч. посіб. [Текст] / П. В. Мельник, З. С. Варналій, Л. Л. Тарангул ; [За ред. П. В. Мельника]. – К. : Знання України, 2011. – 505 с.
30. Податкова система України: тренінг-курс : навч. посіб. [Текст] / О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська, Т. І. Єфименко. – К. : ДННУ «Академія фін. управління». – 2012. – 656 с.
31. Податковий кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page35>
32. Прокопенко Н. С. Податкове регулювання агропромислового виробництва : монографія [Текст] / Н. С. Прокопенко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 316 с.
33. Проскура К. П. Податкове адміністрування в Україні в посткризовий період: ефективність та напрями модернізації [Текст] / К. П. Проскура. К. : ТОВ «Емкон», 2014. – 376 с.
34. Пушкарєва В. М. Генезис категории «налог» в истории финансовой науки [Текст] / В. М. Пушкарєва // Финансы. – 1999. – № 6. – С. 33–36.
35. Романовський М. В. Налоги и налогообложение [Текст] / [Под ред. М. В. Романовского, О. В. Врублевской]. – СПб. : Питер, 2000. – 528 с.
36. Рукина С. Н. Местные налоги и сборы в условиях реализации Налогового кодекса РФ: учеб. пособие [Текст] / С. Н. Рукина. – Ростов-н/Д. : Рост. гос. эконом. унив., 2001. – 80 с.
37. Синчак В. П. Система оподаткування у сільському господарстві України: теорія, методологія та практика : монографія [Текст] / В. П. Синчак. – Х. : ХУУП, 2008. – 476 с.
38. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй [Текст] / А. Сміт; пер. з англ. О. Васильєва та ін.; наук. ред. Є. Литвин. – К. : Port-Royal, 2001. – 594 с.
39. Соколовська А. М. Податкова система держави : теорія та практика становлення [Текст] / А. М. Соколовська. – К. : Знання-Прес, 2004. – 454 с.

40. Теорія фінансів: навч. посіб. [Текст] / М. П. Леоненко, П. І. Юхименко, А.А. Ільєнко та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 480 с.
41. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підруч. [Текст] / Н. М. Ткаченко. – К. : Алерта, 2006. – 1080 с.
42. Ткаченко Н. М. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність : навч.-метод. посібн. [Текст] / [Під ред. Н. М. Ткаченко]. – К. : Арлета, 2004. – 554 с.
43. Тургенев Н. И. Опыт теории налогов [Текст] / Н. И. Тургенев. – 3-е изд. – М. : Соцэжгиз, 1937. – 176 с.
44. Федосов В. М. Современный капитализм и налоги [Текст] / В. М. Федосов. – К. : Вища школа, 1997. – 128 с.
45. Финансы капитализма [Текст] / Б. Г. Болдырев, Л. П. Окунева, Л. П. Павлова и др. [Под ред. Б. Г. Болдырева]. – М. : Финансы и статистика, 1990. – 384 с.
46. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва [Текст] / Дем'яненко М. Я., Алексійчук В. М., Борщ А. Г. та ін.; [За ред. М. Я. Дем'яненка]. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – 645 с.
47. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни [Текст] / В. М. Суторміна та ін.; Держ. вищ. навч. закл. «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2008. – 218 с.
48. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: у 3-х т. [Текст] / [За ред. Т. І. Єфименко]. – К.: Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин НАНУ, ДННУ «Акад. фін. управління», 2010. – Т. 3. – 576 с.
49. Химичева Н. И. Финансовое право: Учебник [Текст] / Н. И. Химичева, Е. В. Покачалова. [Под ред. Н. И. Химичевой]. – М. : Норма, 2005. – 464 с.
50. Худяков А. И. Основы налогообложения [Текст] / А. И. Худяков, М. Н. Бродский, Г. М. Бродский. – СПб. : Европейский дом, 2002. – 432 с.

## References

1. Andruschenko, V. L., & Danilov, O. D. (2004). *Podatkovi systemy zarubizhnykh krain [Tax systems of foreign countries]*. Kyiv : Komp'uter pres [in Ukrainian].
2. Andruschenko, V. L. (2000). *Finansova dumka Zakhodu v KhKh stolitti: (Teoretychna kontseptualizatsiia i naukova problematyka derzhavnykh finansiv) [The Financial Opinion of the West in the 20th Century: (Theoretical Conceptualization and Scientific Problems of Public Finances)]*. L'viv : Kameniar [in Ukrainian].
3. Blauh, M., & Dziub, I. (2001). *Economic theory in retrospect*. (I. Dziub, Trans). Kyiv: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy» [in Russian].
4. Brodskij, G. M. (2000). *Pravo i jekonomika nalogooblozhenija [Law and Economics of Taxation]*. SPb.: Yzd-vo SpbHU [in Russian].
5. Bryzgalin, A. V. (Ed.). (1998). *Nalogi i nalogovoe pravo [Taxes and tax law]*. Moscow: «Analitika-Press» [in Russian].
6. Buriakovskij, V. V. (1998). *Podatky [Taxes]*. Dnipropetrovs'k : Porohy [in Ukrainian].
7. Vinnickij, D. V. (2002). *Nalogi i sbory: ponjatje, juridicheskie priznaki, genezis [Taxes and fees: concept, legal features, genesis]*. Moscow: Norma [in Russian].
8. Vishnevskij, V. P., Vetkin, A. S., & Vishnevskaja, E. N. (2006). *Nalogooblozhenie: teorii, problemy, reshenija [Taxation: theories, problems, solutions]*. Doneck : DonNTU [in Ukrainian].
9. Demchuk, N. N. (1999). Nalogi: funkciija, struktura, puti sovershenstvovanija [Taxes: function, structure, ways of improvement]. *Nalogovyj vestnik – Tax Herald*, 4,7-9 [in Russian].
10. Zajac, N. E. (2002). *Teorija nalogov [Theory of Taxes]*. Minsk : BGJeU [in Russian].
11. Igonina, L. L. (2003). *Municipal'nye finansy [Municipal Finance]*. Moscow : Jekonomist [in Russian].
12. Ivanov, Yu. B., Krysovatyj, A. I., & Desiatniuk, O. M. (2006). *Podatkova sistema [The tax system]*. Kyiv : Atika [in Ukrainian].
13. Kejns, D. M. (1999). *General theory of employment, interest and money*. (N. N. Ljubimov, Trans). Moscow : Gelios ARV [in Russian].
14. Kenje, F. (2008). *Physiocrats. Selected Economic Works*. (P. N. Kljukina, Trans). Moscow : Jeksmo [in Russian].
15. Lajko, P. A., & Osadchyj, S. O. (2005). *Nepriame opodatkovannia sil's'kohospodars'kykh tovarovyrobnykiv [Indirect taxation of agricultural producers]*. Kyiv : NNTs IAE UAAN [in Ukrainian].
16. Lebedzevych, Ya. V. (2006). Teorii pokhodzhennia podatkov [Theories of the origin of taxes]. *Problemy teorii ta metodologii bukhholders'koho obliku, kontroliu i analizu – Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*, 3(6), 88-99 [in Ukrainian].
17. Lykova, L. M. (2005). *Nalogojava sistema Rossii [Tax system of Russia]*. Moscow : Nauka [in Russian].

18. Liutyj, I. O., Dryha, A. B., & Petrenko, M. O. (2005). *Podatky na spozhyvannia v ekonomitsi Ukrainy [Taxes on consumption in the economy of Ukraine]*. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].
19. Mahopets', O. A., & Bosenko, A. V. (2016). Rozvytok protsesiv upravlinnia opodatkovanniam v systemi derzhavnoho upravlinnia [Development of taxation management processes in the system of public administration]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu – Scientific works of the Kirovohrad National Technical University*, 29, 110 – 119 [in Ukrainian].
20. Marks, K., & Jengel's, F. (1955). *Sochinenija [Compositions]*. Moscow : Gosudarstvennoe izdatel'stvo politicheskoy literatury [in Russian].
21. Marchenko, M. N. (2001). *Sravnitel'noe pravovedenie. Obshhaja chast' [Comparative jurisprudence. A common part]*. Moscow : Zerkalo [in Russian].
22. Mel'nyk, V. M. (2004). Heneza teorij podatkiv [Genesis of theories of taxes]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 8, 42-43 [in Ukrainian].
23. Chernik, D. G., Alekseev, M. Ju., & Bolabonova, O. N. (2003). *Taxes*. D. G. Chernik (Eds.). Moscow : Finansy i statistika [in Russian].
24. Majburov, I. A. (Eds.). (2011). *Taxes and taxation*. Moscow : JuNITI-DANA [in Russian].
25. Porshnev, A. G. (Eds.). (2003). *Tax management*. Moscow : INFRA – M [in Russian].
26. Barulin, S. V., Ermakova, E. A., & Stepanenko, V. V. (2015). *Nalogovyj menedzhment [Tax management]*. Moscow : Dashkov i K [in Russian].
27. Onys'ko, S. M., Tofan, I. M., & Hrytsyna, O. V. (2004). *Podatkova systema [Tax system]*. L'viv : Novyj svit-2000 [in Ukrainian].
28. Panskov, V. G. (2006). *Nalogi i nalogooblozhenie v Rossijskoj Federacii [Taxes and Taxation in the Russian Federation]*. Moscow : MCFJeR [in Russian].
29. Mel'nyk, P. V., Varnalij, Z. S., & Taranhul, L. L. (2011). *Tax Policy of Ukraine*. P. V. Mel'nyk (Eds.). Kyiv : Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
30. Tymchenko, O. M., Sybirians'ka, Yu. V., & Yefymenko, T. I. (2012). *Podatkova systema Ukrainy: treninh-kurs [Tax system of Ukraine: training course]*. Kyiv : DNNU «Akademiia fin. upravlinnia» [in Ukrainian].
31. Podatkovyj Kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] vid 02.12.2010, № 2755-VI (zi zminyamy i dopovnenniamy). [zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua). Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page35> [in Ukrainian].
32. Prokopenko, N. S. (2009). *Podatkove rehuliuвання ahropromyslovoho vyrobnytstva [Tax regulation of agricultural production]*. Kyiv : NNTs IAE [in Ukrainian].
33. Proskura, K. P. (2014). *Podatkove administruvannia v Ukraini v postkryzovyj period: efektyvnist' ta napriamy modernizatsii [Tax administration in Ukraine in the post-crisis period: efficiency and directions of modernization]*. Kyiv : TOV «Emkon» [in Ukrainian].
34. Pushkarjova, V. M. (1999). Genezis kategorii «nalog» v istorii finansovoy nauki [Genesis of the «tax» category in the history of financial science]. *Finansy – Finance*, 6, 33–36 [in Russian].
35. Romanovskij, M. V. (2000). *Taxes and taxation*. M. V. Romanovskogo, & O. V. Vrubevskoj (Eds.). SPb. : Piter [in Russian].
36. Rukina, S. N. (2001). *Mestnye nalogi i sbory v uslovijah realizacii Nalogovogo kodeksa RF [Local taxes and fees in the context of the implementation of the Tax Code of the Russian Federation]*. Rostov-n/D. : Rost. gos. jekonom. univ. [in Russian].
37. Synchak, V. P. (2008). *Systema opodatkovannia u sil's'komu hospodarstvi Ukrainy: teoriia, metodolohiia ta praktyka [The Taxation System in Agriculture in Ukraine: Theory, Methodology and Practice]*. Kharkiv : KhUUP [in Ukrainian].
38. Smit, A. (2001). *The welfare of nations. Research on the nature and causes of the welfare of nations*. Ye. Lytvyn. (Eds.). (O. Vasyl'ieva, Trans). Kyiv : Port-Royal [in Ukrainian].
39. Sokolovs'ka, A. M. (2004). *Podatkova systema derzhavy: teoriia ta praktyka stanovlennia [The tax system of the state: the theory and practice of formation]*. Kyiv : Znannia-Pres [in Ukrainian].
40. Leonenko, M. P., Yukhymenko, P. I., & Il'ienko, A. A. (2005). *Teoriia finansiv [Theory of Finance]*. Kyiv : Tsentr navchal'noi literatury [in Ukrainian].
41. Tkachenko, N. M. (2006). *Bukhhalters'kyj finansovyj oblik, opodatkovannia i zvitnist' [Accounting financial accounting, taxation and reporting]*. Kyiv : Alerta [in Ukrainian].
42. Tkachenko, N. M. (2004). *Podatkovi systemy krain svitu ta Ukrainy. Oblik i zvitnist' [Tax systems of countries of the world and Ukraine. Accounting and reporting]*. Kyiv : Alerta [in Ukrainian].
43. Turgenev, N. I. (1937). *Opyt teorii nalogov [Experience in tax theory]*. Moscow : Socjekgiz [in Russian].
44. Fedosov, V. M. (1997). *Sovremennyj kapitalizm i nalogi [Modern capitalism and taxes]*. Kyiv : Vishha shkola [in Russian].
45. Boldyrev, B. G., Okuneva, L. P., & Pavlova, L. P. (1990). *Finansy kapitalizma [Finances of capitalism]*. Moscow : Finansy i statistika [in Russian].

46. Dem'ianenko, M. Ya., Aleksijchuk, V. M., & Borsch, A. H. (2002). *Finansy v period reformuvannia ahropromyslovoho vyrobnytstva [Finance during the reform of agricultural production]*. Kyiv : IAE UAAN [in Ukrainian].
47. Sutormina, V. M. (2008). *Finansy zarubizhnykh korporatsij [Finances of foreign corporations]*. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
48. Yefymenko, T. I. (Eds.). (2010). *Finance. Budget. Taxes: National and International Terminology*. Kyiv : In-t svit. ekon. i mizhnar. vidnosyn NANU, DNNU «Akad. fin. upravlinnia» [in Ukrainian].
49. Himicheva, N. I., & Pokachalova, E. V. (2005). *Finansovoe pravo [Financial right]*. Moscow : Norma [in Russian].
50. Hudjakov, A. I., Brodskij, M. N., & Brodskij, G. M. (2002). *Osnovy nalogooblozhenija [Basics of taxation]*. SPb: Evropejskij dom [in Russian].

**Olena Magopets**, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)  
*Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine*

### **Definition of the Essence of the Concept of «Tax» Taking Into Account Its Content Characteristics**

The purpose of this study is to analyze the development of scientific approaches to understanding the term «tax» («taxes») and to define the essence of the concept of «tax» on the basis of clarifying its content characteristics.

Based on the research of scientific sources, approaches to understanding and perceptions of the term «tax» («taxes») at various stages of development of economic systems in modern conditions are systematized and generalized. The content characteristics of the term «tax» have been determined and the need to take them into account when interpreting the essence of the given concept. The author's definition of the «tax» concept is based on its perception and understanding as a philosophical one (contributes to the correct perception of the phenomenon under study and its functioning in interrelation with the external environment), financial and economic (justifies the expediency of forming the state tax system), socio-economic (justifies the need to redistribute the gross domestic product between the budget and various spheres of society) and the legal category (regulates the relationship between from the state and taxpayers, determines the forms and methods of managing tax relations and the patterns of their development).

It was given the meaningful characteristics of the philosophical, financial-economic, socio-economic and legal manifestation, the term «tax» should be understood as a mandatory, unconditional, individually gratuitous, regular and legally determined payment paid by individuals and legal entities to the budget of the corresponding level for the purpose of financial support of the state's activities. (regions) and satisfaction of public needs.

**tax, taxation, tax relations, state, revenues, expenditures, budget, gross product**

*Одержано (Received) 08.12.2017*

*Прорецензовано (Reviewed) 14.12.2017*

*Прийнято до друку (Approved) 15.12.2017*

**УДК 339.187.62**

**Т.А. Мельник**, доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна*

### **Лізинг як джерело фінансування впровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду**

В статті наводяться переваги використання автоматизованої системи обліку оплати проїзду, окреслюються основні елементи цієї системи, досліджуються різні джерела фінансування для закупівлі необхідного обладнання кліринговим центром та транспортними підприємствами, характеризуються різні підходи до фінансування лізингу. Запропоновано залучати страхові ресурси страховиків для фінансування лізингу в транспортній галузі, а також використовувати зворотній лізинг для закупки необхідного обладнання кліринговим центром та транспортними підприємствами.

**лізинг, автоматизована система обліку оплати проїзду, зворотній лізинг, джерела фінансування лізингу, розміщення страхових резервів страховиків, схема лізингу, фінансування транспорту**

© Т.А. Мельник, 2017